

NÉZŐPONT INTÉZET

HÓFEHÉR GAZDASÁG FELÉ

A NÉZŐPONT INTÉZET TANULMÁNYA A GAZDASÁGFEHÉRÍTÉS
MEGÍTÉLÉSÉRŐL ÉS A TOVÁBBI SZÜKSÉGES LÉPÉSEKRŐL

Tartalom

Tartalom	2
1. Összefoglaló	3
2. A szürkegazdaság megközelítésének nehézségei és eredményei.....	4
1.1 A szürkegazdaság megközelítésének nehézségei	4
1.2 A szürkegazdaság elleni küzdelem néhány közvetett mutatója	4
3. A szürkegazdaság helyzetének hazai megítélése	6
3.1 A magyarok felének nincs „zsebbe fizetett” ismerőse.....	7
3.2 Felére csökkent a szürkegazdaságból vásárlók aránya	7
3.3 A magyarok tapasztalata alapján az építőipar, az ingatlanügyek, a vendéglátó szolgáltatások és a használt gépjárműforgalmazás a legfertőzöttebb ágazat	8
3.4 Javult a lakossági morál az elmúlt tíz évben.....	8
3.5 Nyitottság az átláthatóbb elektronikus fizetési megoldások irányában	9
4. Bankkártya- és készpénzhasználat Közép-Európában	11
5. Hogyan fehéreíthető tovább a gazdaság?	12
5.1. Eddigi intézkedések.....	12
5.2. A hófehér gazdaság felé: a készpénzállomány csökkentésének útja	13
1. Az elektronikus fizetési struktúra bővítése.....	13
2. Az elektronikus fizetési eszközök további népszerűsítése	13
3. az online kereskedelem teljes készpénzmentesítése.....	13
4. Az elektronikus fizetés közösségi előnyeinek tudatosítása	13
5. A létező megoldások összekötése	14
6 Jegyzetek	15

1. Összefoglaló

A Nézőpont Intézet a fizetési szokásokra vonatkozó statisztikai adatokat, illetve a szürkegazdasággal kapcsolatos tapasztalatokra és szokásokra vonatkozó közvélemény-kutatási adatokat felhasználva térképezte fel a szürkegazdaság magyarországi helyzetét és az alábbi következtetésekre jutott:

- Évek óta folyamatosan nő a költségvetés szája- és áfabevétele, mely többletforrás újabb kedvezmények és ösztönzők finanszírozására fordítható. A munkáltatóknak jobban megéri bejelenteni a munkavállalókat Magyarországon, miután az elmúlt 9 évben folyamatosan csökkent a foglalkoztatást terhelő adó és járulék mértéke.
- Tíz év alatt felére csökkent azok aránya, akik vásárolnak olyan árukat vagy szolgáltatásokat, amelyek az adót nem fizető feketegazdaságból származnak.
- Az elmúlt 5 évben szintén csökkent az adóék, ezzel a nemzetgazdaság jelentősen javított egyik legnagyobb versenyhátrányán és megközelítette Ausztriát.
- Egyszámjegyűre, 9 százalékra csökkent az áfa adórés, ezzel a kereskedelem kifizetésének élmezőnyébe került Magyarország és megközelítettük az osztrák 8 százalékos értéket.
- Jelentősen javult a lakossági morál az elmúlt tíz évben. Korábban sokkal többen (63 százalék) tartották fontosnak egy vállalkozás sikerében, hogy legyen befolyásos hátszele, mint manapság (44 százalék). Tíz évvel ezelőtt 61 százalék, idén már csak 45 százalék gondolja úgy, hogy a szabályok áthágása szükséges a sikerek eléréséhez.
- A javulás ellenére néhány ágazatban még mindig szükséges a szürkegazdaság elleni célzott fellépés. A magyarok elsősorban az építőipar (50 százalék), az ingatlanügyek (32 százalék), a vendéglátó szolgáltatások (29 százalék) és a használt gépjárműforgalmazás (27 százalék) szürkeségét tapasztalják a mindennapokban.
- A kormány kedvező adópolitikája és számos sikeres gazdaságfehérítő intézkedése ellenére a hatalmas méretű, tíz év alatt megduplázódott hazai készpénzállomány a szürkegazdaság fő forrása és eszköze: hófehér gazdaság csak a készpénzállomány drasztikus csökkentésével érhető el.
- Jó jel, hogy a magyarok egyre nagyobb arányban használják az átláthatóbb és biztonságosabb elektronikus fizetési lehetőségeket. A magyarok 47 százaléka gyakrabban használja bankkártyáját, mint öt évvel ezelőtt, és 66 százaléka gondolja úgy, hogy egyszerűbb elektronikus úton fizetni, mint korábban.
- A hófehér gazdaság felé tovább vezethetne az eredmények alapján az azonnali fizetési rendszerre épülő, készpénzmentesítést előmozdító szolgáltatások támogatása; készpénzfizetési korlátok bevezetése a szürkegazdaság által legfertőzöttebb területeken; az offline mellett az online kereskedelem készpénzmentesítése; illetve a már létező megoldások összekötése annak érdekében, hogy azok hatékonyságát és az elektronikus fizetési lehetőségek lefedettségét növeljük.

2. A szürkegazdaság megközelítésének nehézségei és eredményei

1.1 A szürkegazdaság megközelítésének nehézségei

A gazdasági versenyképesség egyik problematikus szférája a szürkegazdaság, melynek mérete hatással van többek közt a központi költségvetés bevételeire, a gazdasági szereplők közötti verseny átláthatóságára és a vállalkozások hatékonyságára is. Nem csupán az állami újraelosztás mozgásterét csökkenti, további növekedést ösztönző lépések forrásait szűkíti, de még a szabályokat betartó vállalkozások versenyképességének és hatékonyságának kárára is működik. A gazdaság egyes szereplői ugyanis annak érdekében, hogy csökkentsék az általuk fizetendő adó és járulékok mértékét, különböző módokon igyekeznek megkerülni azok megfizetését. A munkaadók és munkáltatók a bérek után fizetendő, a kereskedők és a fogyasztók pedig a forgalom után járó adók és járulékok mértékét igyekeznek csökkenteni vagy elkerülni. A szürkegazdaság mérete ezért azt is jelzi, hogy mekkora elbújtatott adóalap és mekkora gazdasági potenciál rejlik a gazdaságban.

A szürkegazdaság méretének meghatározása azonban számos nehézséggel küzd, hiszen az idetartozó tevékenységek anonim módon és átláthatatlanul zajlanak. Erre utal számos más elnevezése is, mint például a „bújtatott üzletelés”, az árnyék- vagy rejtett gazdaság. Az adókerülő gazdasági trendeket közvetett (statisztikai becslésekkel), illetve közvetlen módon (közvélemény-kutatási módszerekkel) szokták megközelíteni. A Nézőpont Intézet a magyarországi helyzet feltérképezéséhez a fizetési szokásokra vonatkozó statisztikai adatokat, illetve a magyarok szürkegazdasággal kapcsolatos tapasztalataira és szokásaira vonatkozó közvélemény-kutatási adatokat használta fel, melyekkel nem a szürkegazdaság méretére, hanem annak kockázatának és alakulásának dinamikájára szeretnénk rámutatni.

1.2 A szürkegazdaság elleni küzdelem néhány közvetett mutatója

A bújtatott üzletelés az esetek túlnyomó részében készpénzes tranzakciók formájában történik annak előnyös anonimitása miatt, ezért kiindulópontként a készpénzállomány változására vonatkozó ismereteinkre hagyatkozhatunk a szürkegazdaság méretének megítélésében. Veszélyes trend, hogy Magyarországon az utóbbi években rekordnagyságúra nőtt a készpénzállomány nagysága, az MNB adatai¹ szerint a nemzetgazdaság készpénzállománya 2019 második negyedévében 6625 milliárd forint volt, a háztartásoké pedig elérte a 4910 milliárd forintot. Ezek az értékek több mint kétszer nagyobbak 2009 azonos időszakának 2721 és 2112 milliárd forintos értékénél. Összehasonlításképpen, míg Magyarországon nemzeti szinten a készpénzállomány a GDP 15,5 százalékát is elérte, addig Szlovákiában 11,8, Csehországban 11,6, Lengyelországban 10,7, Ausztriában pedig 8,4 százalék volt ez az érték az Eurostat adatai szerint.² Ha csak a háztartásokat vesszük szemügyre, a magyarok a hazai bruttó össztermék arányában 11,4 százalék, a lengyelek 9,4 százalék, a szlovákok 8,7 százalék, a csehek pedig 8,4 százalék készpénzt halmoztak fel.

A rejtett gazdaság veszélyeztetett területei megtalálhatók mind a foglalkoztatásban, mind a kereskedelemben. A szürkefoglalkoztatás a személyi jövedelemadó és járulékbévételek jelentős mértékű kiesését eredményezheti, mivel az alacsonyabb béren bejelentett foglalkoztatottak fizetésük akár nagyobb részét is zsebbe kaphatják, mely során mind a

munkaadó, mind a munkáltató csökkenti a bérek után fizetendő részt. A szürkekereskedelemben pedig az áfacsalás a leggyakoribb eset, mely során a forgalom egy részét eltitkolják annak érdekében, hogy csökkentsék a forgalom után járó adók és járulékok mértékét.

Ha a szürkefoglalkoztatás közvetett mutatóit vesszük szemügyre, látható, hogy Magyarországon az utóbbi években folyamatosan nőtt a foglalkoztatottak száma, új adó- és járulékfizető állások jöttek létre az addig kihasználatlan munkaerő számára. Ezzel párhuzamosan nőtt a központi költségvetés személyi jövedelemadó-bevétele, 2013 és 2018 között 1504 milliárd forintról 2177 milliárd forintra³ nőtt úgy, hogy a jövedelmet terhelő adókulcsok nem növekedtek, ellenben nagyvonalú családi és foglalkoztatóbarát kedvezményeket vezetett be a kormányzat. A többletből további adócsökkentő intézkedések váltak finanszírozhatóvá, többek között a szociális hozzájárulási adó mértéke 17,5 százalékra csökkent, melynek értéke három éve még 27, két éve pedig 22 százalék volt. Így a munkáltatónak is jobban megéri bejelenteni munkavállalója munkáját, vagy munkájának teljes egészét. Habár hosszú idő óta Magyarországon volt a legmagasabb a munkaadó teljes költségének és az állam által levont adók és járulékok hányadosát jelentő adóék⁴, ez a mutató a térségben Magyarországon csökkent egyedül az utóbbi 5 évben folyamatosan. Ennek köszönhetően hazánk megközelítve Ausztriát jelentősen faragott versenyhátrányából e téren.

A szürkekereskedelem egyik ismert mutatója a be nem fizetett áfa és az összes elvileg befizetendő áfa hányadosaként meghatározott áfa adórés. Az Európai Bizottság által évente elkészített becslés alapján Magyarország felzárkózott az élmezőnyhöz az utóbbi években.⁵ 2013 és 2018 között Magyarországon 21 százalékról egyszámjegyre, 9 százalékra csökkent az áfa adórés aránya, mely költségvetési kiesés 2013 óta GDP-arányosan több mint 2 százalékról 1 százalék alá csökkent. Ehhez hasonló javulást ért még el Lengyelország is, mellyel a két ország megközelítette Ausztriát e tekintetben.

3. A szürkegazdaság helyzetének hazai megítélése

Egyre gyarapszik azon nemzetközi indexek száma, amelyek országokat igyekeznek összehasonlítani a lakosság érzületére (percepciójára) alapozva egy-egy politikailag érzékeny téma (pl. korrupció, demokrácia állapota, előítéletek) kapcsán. Az e fajta percepciós kutatásoknak azonban számos hátulütője van. A társadalmi érzület olyan társadalmi és politikai kérdésekben való mérése, amelyekben a média is rendkívül nagy véleményformáló hatással bír, sok esetben félrevezető, hiszen a válaszadók nem a tapasztalataik, hanem a média napirendje alapján alakítják ki véleményüket. Különböző országok összehasonlíthatósága is korlátozott, hiszen az adatokat csak a különböző gazdasági, társadalmi és politikai kontextusban értelmezhetők megalapozottan. A módszertani fenntartások ellenére az ilyen kutatások képesek átfogó képet adni, s jó alapját jelentik a társadalmi vitáknak.

A Nézőpont Intézet a szürkegazdasággal kapcsolatos tapasztalatokról és szokásokról 2019. május 30. és június 14. között 10 országban készített 1000-1000 fős, illetve csak a magyarok körében 2019. augusztus 1-5. között, 2019. szeptember 11-17. között, és 2019. október 15-19. között szintén 1000 fős reprezentatív kutatást.¹ Felmérésünk nemzetközi összehasonlításban csak a bankkártyás és készpénzes fizetési szokásokra vonatkoznak, melynek eredménye indikátora lehet annak, hogy a fizetési szokások egy-egy országban mekkora lehetőséget nyitnak a szürkegazdasághoz tartozó tevékenységek számára.

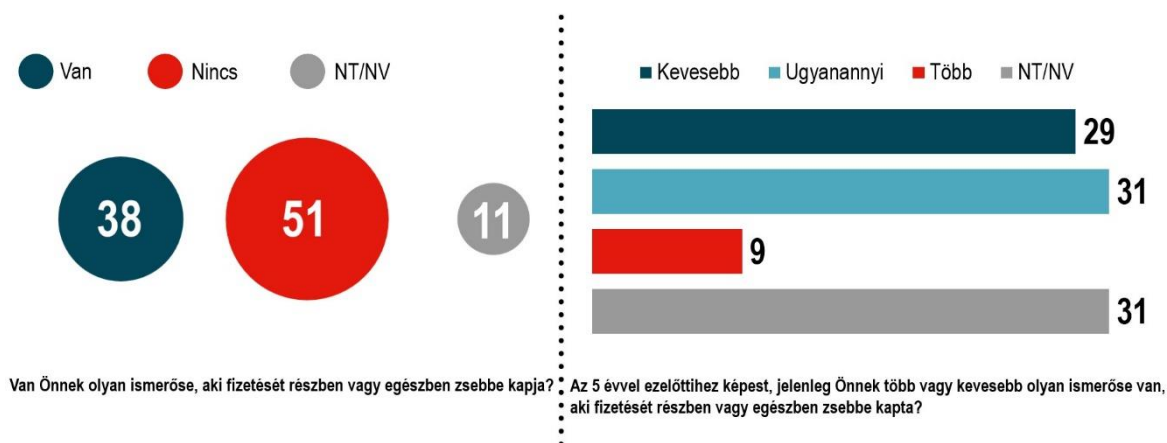
Mindemellett az elmúlt bő 10 évben történt változások feltérképezése érdekében októberi kutatásunk egy 2008-ban az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének kutatási projektje keretében készült felmérésnek⁶ szürkegazdasággal kapcsolatos kérdőív-részét ismételte meg, majd annak eredményeit hasonlítottuk össze idej eredményeinkkel.

---

¹ A 2008-as kutatási eredményekkel való összehasonlíthatóság érdekében, ahol szükséges volt, csak a 18 és 60 év közötti reprezentatív mintát vettük alapul

3.1 A magyarok felének nincs „zsebbe fizetett” ismerőse

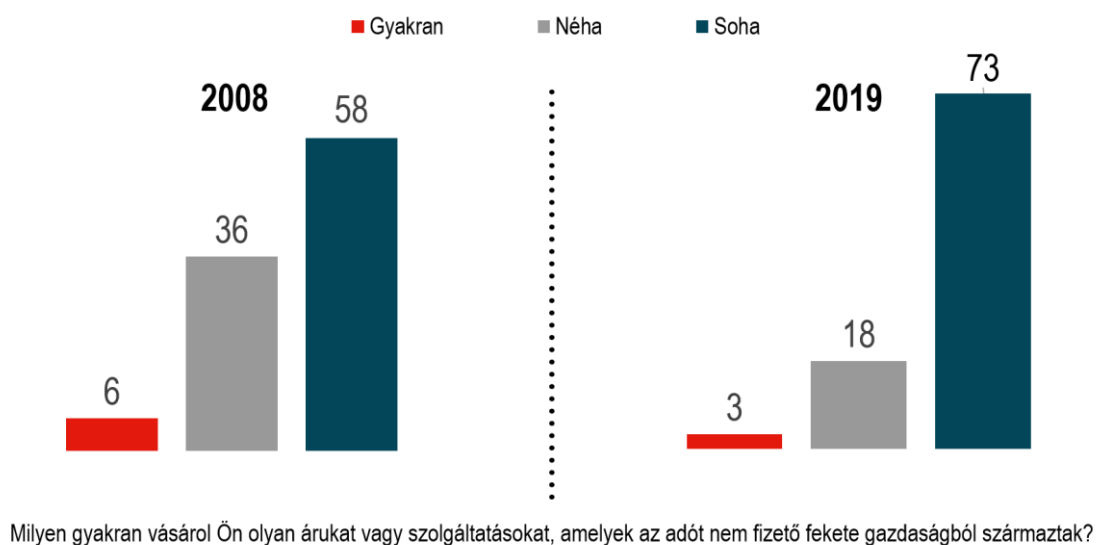
A megkérdezettek több mint fele állította, hogy van olyan ismerőse, aki fizetését részben vagy egészben „zsebbe kapta”, ugyanakkor 29 százalékuknak van kevesebb ilyen ismerőse, mint öt évvel ezelőtt. 9 százalékuk több, 31 százalékuk pedig ugyanannyi olyan embert ismer, aki így tett szert fizetésre (1. ábra).

1. ábra A magyarok felének van olyan ismerőse, aki a fizetését részben vagy egészben zsebbe kapta

3.2 Felére csökkent a szürkegazdaságból vásárlók aránya

A kereskedelemben tapasztalt szürkegazdaság mértéke is jelentősen csökkent az elmúlt tíz évben (2. ábra). Míg 2008-ban a megkérdezettek 42 százaléka vásárolt, saját bevallása szerint, olyan árut vagy szolgáltatásokat, amelyek az adót nem fizető feketegazdaságból származtak, addig 2019-re ez az arány 21 százalékra csökkent. Azok aránya, akik néha vásároltak ilyen módon, 42 százalékról felére, 21 százalékra csökkent. 2008-ban a magyarok kevesebb, mint kétharmada (58 százalék), 2019-ben közel háromnegyede (73 százalék) nem vásárolt soha olyan árut vagy szolgáltatást, amely után nem fizettek adót.

2. ábra Felére csökkent a szürkegazdaságból vásárlók aránya

3.3 A magyarok tapasztalata alapján az építőipar, az ingatlanügyek, a vendéglátó szolgáltatások és a használt gépjárműforgalmazás a legfertőzöttebb ágazat

Az összes megkérdezett legnagyobb arányban az építőiparról (50 százalék), az ingatlanügyekről (32 százalék) és a vendéglátó szolgáltatásokról (29 százalék) gondolja úgy, hogy nagymértékben van jelen ezeken a területeken a szürkegazdaság. A többi szektor közül csak a használt gépjárműforgalmazás rossz megítélése haladta meg az összes megkérdezett negyedét (27 százalék) ebben a válaszkategóriában (3. ábra).

Milyen mértékben van Ön szerint jelen a szürkegazdaság a következő területeken?

3. ábra Az építőipart, az ingatlanügyeket, a vendéglátó szolgáltatásokat és a használt gépjárműforgalmazást tartják a legfertőzöttebb ágazatoknak

3.4 Javult a lakossági morál az elmúlt tíz évben

Egyértelműen javult a magyarok morális érzülete az utóbbi évtizedben, ezt támasztja alá a hatóságok társadalmi reputációjának, a törvények minőségének, a befolyás szerepének és a törvényszegés jelentőségének megítélésében tetten érhető változások (4. ábra).

Azzal az állítással, hogy „Ha egy vállalkozó betartja a szabályokat, nem éri támadás a hivatalos szervek felől”, a magyarok csupán 38 százaléka értett egyet 2008-ban. 2019-re ez az arány 59 százalékra emelkedett, mely tendencia egyértelműen mutatja a hatóságok ügyfélbarát intézkedéseinek hatását.

Tíz évvel ez előtthöz képest többen cáfolják azt a kijelentést, hogy „Ha mindenki minden törvényt betartana, megállna a gazdasági élet Magyarországon”. 2008-ban a magyarok 31 százaléka nem azonosult azzal a gondolattal, hogy a gazdasági élet jelentős mértékben a törvényeket megkerülő gazdasági tevékenységeken alapul, 2019-ben pedig már harmadával nőtt ez az arány, 45 százalék gondolkozik ugyanígy. A javulás ellenére látható, hogy e téren még van növekedési lehetőség.

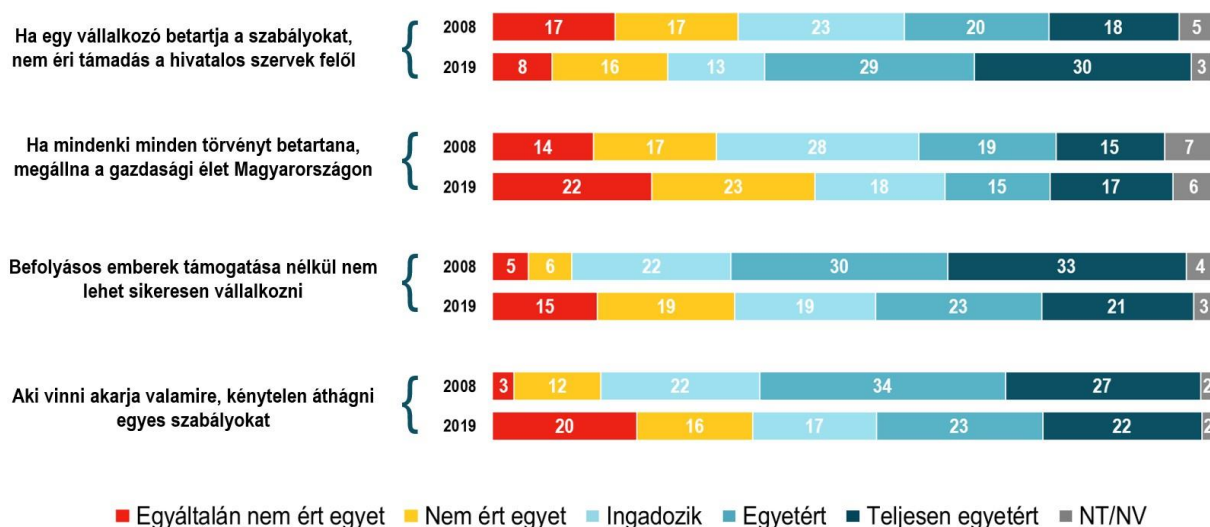
A vállalkozások sikerességének garanciájaként is kevesebben hivatkoznak befolyásos emberek támogatására, mint tíz évvel ezelőtt 2008-ban még a magyarok közel kétharmada (63 százalék) értett egyet azzal az állítással, hogy „Befolyásos emberek támogatása nélkül

nem lehet sikeresen vállalkozni”, 2019-ben pedig már csak kevesebb mint fele (44 százalék) osztotta ezt a véleményt. Mindemellett megnőtt azok tábora is, akik nem értenek egyet ezzel a felfogással, ugyanis 11-ről 34 százalékra nőtt azok köre, akik szerint lehet hátszél nélkül is sikeresen vállalkozni.

Szintén kevesebben gondolják úgy, hogy szükséges a szabályok megszegése ahhoz, hogy valaki előre tudjon haladni az életében. 2008-ban még a magyarok 61 százaléka értett egyet ezzel egyet, 2019-ben már csak 45 százalék gondolkodik így. Tíz évvel ezelőtt a magyarok csupán 15 százaléka nem értett egyet az állítással, 2019-ben pedig már több mint kétszer annyian, 36 százalék gondolja úgy, hogy nem kell a szabályokat áthágni a sikerhez vezető úton.

Mennyiben ért Ön egyet, vagy nem ért egyet a következő kijelentésekkel?

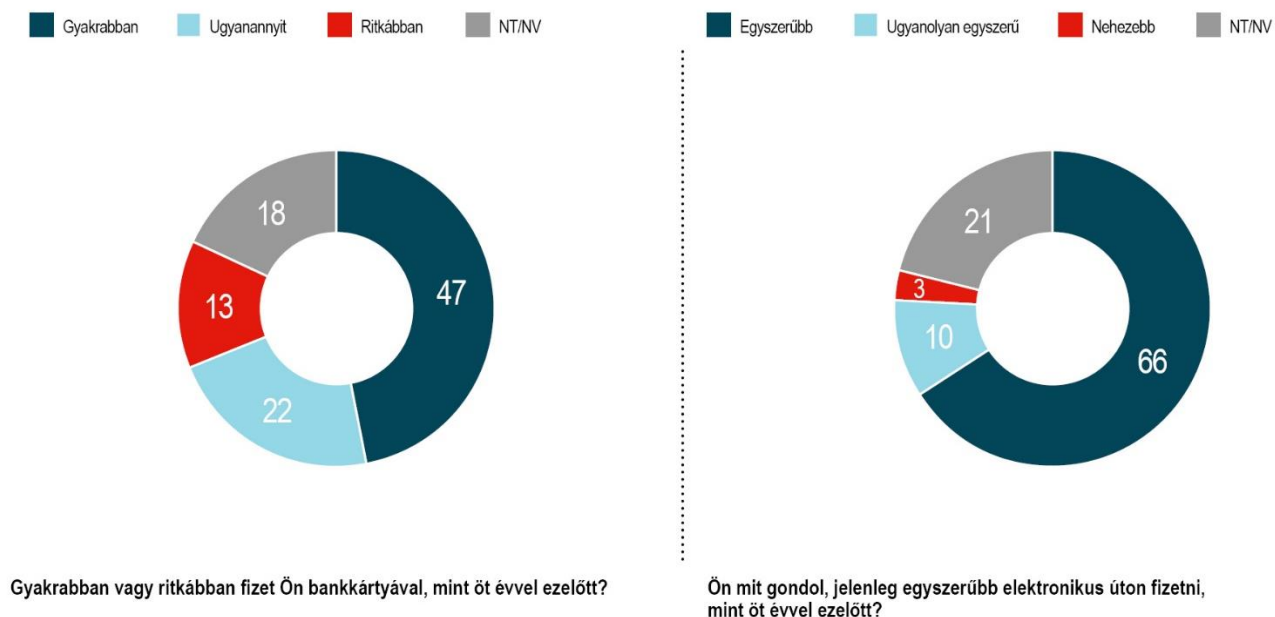
4. ábra Javult a lakossági morál az elmúlt tíz évben

3.5 Nyitottság az átláthatóbb elektronikus fizetési megoldások irányában

Annak ellenére, hogy a hatalmas készpénzállomány növekvő trendjét nem sikerült megtörni, az utóbbi években Magyarországon is népszerűbbé váltak az átláthatóbb és biztonságosabb elektronikus fizetési megoldások. Az MNB adatai szerint az online pénztárgépeken végrehajtott vásárlások körében 2015-ben az összes fizetési művelet 8,7 százaléka történt kártyával, ez 2016-ban átlépte a 10 százalékot, 2017-ben pedig már 12,6 százalék volt. Ezzel egyidejűleg szorult vissza – de egyúttal megőrizve vezető szerepét – a készpénzes fizetés, melynek aránya ebben a három évben az összes tranzakción belül 90 százalékról 84,8 százalékra csökkent. Kutatásunkból az is kiderült, hogy a magyarok 47 százalékának köszönhető az arányok javulása, miután ekkora arányban használják gyakrabban bankkártyájukat, mint öt évvel ezelőtt, mintegy ötödük (22 százalék) pedig változatlanul ugyanannyit (5. ábra).

Az MNB legfrissebb publikált adatai⁷ szerint a magyarországi pénzforgalom fejlettségét jellemző mutatószámok megközelítették az európai uniós átlagot, ugyanakkor még van tér a fejlődésre. Az átutalások éves összege 2017-ig fokozatosan emelkedett a GDP 16 százaléka fölé, majd 2018-ban némileg csökkent 15,5 százalékra, mely érték még elmarad a 2017-es 17,7 százalékos uniós átlagtól. A bankkártyás és egyéb elektronikusan fizetett

vásárlások éves összege uniós szinten 2017-ben meghaladta a becsült éves lakossági fogyasztás egyharmadát (36,5 százalék), a magyar mutató e tekintetben 27,4 százalék volt a tavalyi évben.

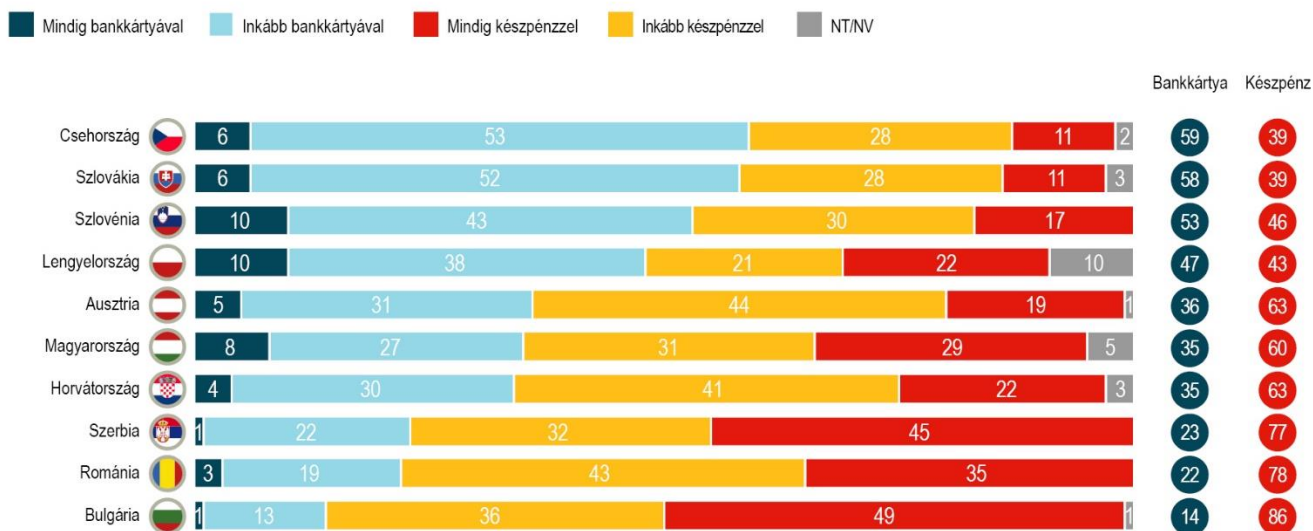

5. ábra A magyarok közel fele gyakrabban fizet bankkártyával, kétharmaduk szerint egyszerűbb elektronikus úton fizetni, mint öt évvel ezelőtt

A legnagyobb elmaradásunk európai összehasonlításban a közüzemi és egyéb szolgáltatások számláinak elektronikus fizetésében mutatkozik. Az Európai Unióban a számlafizetések becsült éves darabszámához viszonyítva 70 százalék volt csoportos beszedés vagy egyéb elektronikus számlafizetés 2017-ben, amitől a magyar 47,8 százalékos, 2018-as adat továbbra is jelentősen elmarad. Látható azonban, hogy a lakossági fogyasztás arányában is egyre inkább növekszik a bankkártyás és egyéb elektronikusan fizetett vásárlások aránya. Az egyik motiváció a fizetési szokások változása mögött a kártyás fizetési lehetőségek bővülése lehet, ezt támasztja alá ugyanis, hogy a magyarok döntő többsége, kétharmada (66 százalék) gondolja úgy, hogy egyszerűbb elektronikus úton fizetni, mint öt évvel ezelőtt.

4. Bankkártya- és készpénzhasználat Közép-Európában

A bankkártya- és készpénzhasználat kapcsán 10 vizsgált közép-európai ország (Ausztria, Bulgária, Csehország, Horvátország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szerbia, Szlovákia és Szlovénia) szokásait mértük fel. Ha egy társadalomban nagy a készpénz-állomány, illetve a készpénzes fizetések aránya, nem jelent egyértelműen nagymértékű fekete-, vagy szürkegazdaságot, viszont annak kockázata jóval magasabb, mint ahol az elektronikus fizetési megoldások az elterjedtebbek.

Ön inkább készpénzzel vagy inkább bankkártyával/hitelkártyával szokott fizetni?

6. ábra Közép-Európa középmezőnyében Magyarország az elektronikus fizetési szokásokat illetően

Azok aránya, akik – saját bevallásuk szerint – mindig bankkártyával fizetnek Szlovéniában (10 százalék), Lengyelországban (10 százalék) és Magyarországon (8 százalék) a legmagasabb. Ezt a képet azonban árnyalja, hogy azok köre, akik többször használnak bankkártyát fizetéskor, mint készpénzt, Csehországban (59 százalék), Szlovákiában (58 százalék) és Szlovéniában (53 százalék) a legmagasabb. A bankkártyát, azaz az elektronikus fizetést favorizálók körében Magyarország csak a középmezőnyben helyezkedik el (35 százalék), Ausztriával (36 százalék) és Horvátországgal (34 százalék) együtt. E tekintetben a bolgárok (14 százalék), a románok (22 százalék) és a szerbek (23 százalék) vannak a legkisebb arányban.

A bolgárok (49 százalék) és a szerbek (45 százalék) közel fele, a románoknak pedig több mint harmada (35 százalék) választja minden esetben a készpénzes fizetési módot. Magyarország a középmezőny alján helyezkedik el a készpénzhez minden esetben ragaszkodók 29 százalékos arányával.

5. Hogyan fehéreíthető tovább a gazdaság?

5.1. Eddigi intézkedések

- 2013-ban a kormány bevezette a kisadózó vállalkozások tételes adóját (kata), amely egy kedvezményes adózási formát kínál az egyéni vállalkozások, egyéni cégek, magánszemélyekből álló betéti társaságok vagy közkereseti társaságok számára. Az adóteher csökkentését és egyszerűsítést kínáló intézkedés népszerűségét mutatja, hogy a katás vállalkozók száma évről évre növekszik, 2014-ben 123 ezer⁸, 2019 nyarán pedig már közel 350 ezer⁹ adózó választotta ezt a formát.
- 2014-től helyezték üzembe a vállalkozókat és a hatóságokat digitálisan összekötő online pénztárgépeket, amelyek bevezetését követő első 9 hónapon belül az előző évihez képest már 15 százalékkal nőtt a befizetett adó értéke a lefedett területeken, amely bevételnövekedés hétszerese volt a kormány online pénztárgéppel kapcsolatos beruházási költségeinek.¹⁰ Az intézkedés hatására az újítás által legérintettebb két szektorban, a kiskereskedelmi, illetve a vendéglátóipari szektorban 20-25, illetve 32-37 százalékkal emelkedett a legkisebb cégek bejelentett forgalma.¹¹
- 2015-től indult az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer, amelyet az úgynevezett utaztatásos áfacsalások kiszűrésére hoztak létre. A rendszer lehetővé tette többek között, hogy a hivatal vizsgálja például azokat, akik nagy forgalom mellett nullás adattartalmú áfabevallást nyújtottak be. A magyar modell alapján már a lengyel SENT rendszert is elkezdték működtetni 2017-től, s hozzájárult, hogy a két ország megközelítse Ausztriát az áfa adórés csökkentésében.
- 2016-ban kezdődött a bankkártya-elfogadóhely-telepítési program első hulláma, majd elindult a második hullám is. 2018 év végén a fizikai elfogadóhelyek száma már meghaladta a 116 ezret, a POS termináloké pedig megközelítette a 145 ezret¹². 2015-ben előbbiből még mindössze 82,5 ezer, utóbbiból 101 ezer volt elérhető.¹³ A lefedettséget támogató intézkedés hozzájárult ahhoz, hogy a magyarok kétharmada egyszerűbbnek találja az elektronikus fizetési megoldások alkalmazását.
- 2017-ben fogadták el a Pénzügyi tudatossági stratégiát¹⁴, melynek létjogosultságát támasztja alá, hogy a Pénzügyminisztérium OECD-módszertanon alapuló 2018-as felmérése alapján a lakosság pénzügyi tudatosságának átlagszintje a 2010-es és a 2015-ös felméréshez képest is csökkent.¹⁵
- 2017-től a jövedéki termékek beszerzése csak elektronikus fizetéssel lehetséges, mely segítségével a jövedéki adóval terhelt termékek esetében az állam sikeresen zárta ki a készpénzes fizetéseket a nagykereskedelmi (B2B) tranzakcióknál.
- 2019-től már jövedékiadó-bevallási tervezetet készít a NAV. A közvélemény-kutatás eredményei igazolják a hatóságok ügyfélbarát hozzáállásának eredményességét, reputációjuk kétségtelenül javult az elmúlt tíz évben.
- 2020 tavaszán pedig várhatóan elindul az azonnali fizetési rendszer, amelyre az átláthatóbb és biztonságosabb elektronikus fizetési megoldásokat ösztönző szolgáltatások épülhetnek az európai példánál szigorúbb biztonsági feltételekkel.

5.2. A hófehér gazdaság felé: a készpénzállomány csökkentésének útja

1. AZ ELEKTRONIKUS FIZETÉSI STRUKTÚRA BŐVÍTÉSE

A fentebb idézett pénzforgalmi mutatók és közép-európai kutatásunk is azt mutatják, hogy jelentős fejlődésre van szükség az elektronikus fizetési eszközök használatát illetően. Jó hír, hogy jelentős innováció előtt áll a hazai fizetési rendszer. Elég, ha az azonnali fizetési rendszer jövő évre tolódott bevezetésére gondolunk, amely olyan új fizetési szolgáltatások számára teremt majd infrastruktúrát, amelyek jelentős ösztönzőt jelenthetnek az elektronikus megoldások gyakoribb használatára felé. Fontos lehet, hogy az új lehetőségek elsősorban ne a meglévő elektronikus fizetési megoldásokkal, mint például a bank-, vagy hitelkártyás fizetéssel, hanem a szürke- és feketegazdaságnak is teret adó, nagy mennyiségű készpénzzel vegyék fel a versenyt.

2. AZ ELEKTRONIKUS FIZETÉSI ESZKÖZÖK TOVÁBBI NÉPSZERŰSÍTÉSE

Habár az elektronikus fizetési megoldások egyre elterjedtebbek, a vizsgálat alapján is láthattuk, vannak területek, amelyek nagyobb mértékben érintettek a szürkegazdasági tevékenységben. Amint fentebb jeleztük, a legveszélyeztetettebb területek közé tartozik például az építőipar, az ingatlanügyek és a használt gépjárműforgalmazás is, melyeken érdemes lehet olyan negatív ösztönzőket alkalmazni, mint a készpénzfizetési korlátok alkalmazása, azaz ne lehessen bizonyos érték felett készpénzes tranzakción keresztül gépjárművet vagy ingatlant értékesíteni. Az egy-egy területet érintő korlátozás mellett célszerű lehet átfogó intézkedések bevezetése is, mint például az üzleti szektoron belüli (B2B) tranzakciók jelenleg 1,5 millió forintos készpénzkorlátjának fokozatos csökkentése, vagy a készpénzkorlát magánszemélyek közötti (C2C) ügyletekre való kiterjesztése.

3. AZ ONLINE KERESKEDELEM TELJES KÉSZPÉNZMENTESÍTÉSE

Az MNB jelentése szerint¹⁶ annak ellenére, hogy a kártya fizikai jelenlétét nem igénylő, elsősorban interneten lebonyolított vásárlási forgalom 2016-ról 2017-re 35 százalék körül nőtt, darabszámot és összértéket nézve a hazai kártyabirtokosok által az internetes elfogadóhelyeken 828 milliárd forint összértékben lebonyolított teljes vásárlási forgalomnak 17 százalékát jelentette csupán 2017-ben. Mivel a webshopok többségénél továbbra is készpénzes utánvétel formájában egyenlítik ki a számlát, az e-kereskedelemben is érdemes lehet jogszabályi úton előírni, hogy kötelezően nyújtsanak elektronikus fizetési lehetőséget.

4. AZ ELEKTRONIKUS FIZETÉS KÖZÖSSÉGI ELŐNYEINEK TUDATOSÍTÁSA

A készpénzmentesítés nemcsak a szürkegazdaság visszaszorításában segédkezhet. Az MNB 2011-es tanulmánya¹⁷ szerint társadalmi szinten 103 milliárd forintot lehetne megtakarítani, ha a fizetési módok használata egy korszerűbb, a készpénzt kevésbé és a papíralapú megoldásokat egyáltalán nem használó rendszer felé módosulna. A Pénzügyminisztérium számításai szerint a magyar társadalom túlzott készpénzhasználata önmagában is 450 milliárd forintos többletköltséget¹⁸ eredményez, mely költség a bankjegyek gyártásának, azok őrzésének, logisztikájának és a hamisítás elleni védelem költségeiből tevődik össze. Az szürkegazdaságot is visszaszorító, készpénzmentesítő intézkedések tehát nemcsak a gazdaság fehéredéséből, de a többletköltség lefaragásából is 100 milliárdos nagyságrendű

megtakarítást eredményezhetnek. A készpénzmentesítő intézkedések tehát a gazdaságfehérítő hatáson túl forrásteremtést is jelentenek.

5. A LÉTEZŐ MEGOLDÁSOK ÖSSZEKÖTÉSE

A hatékony lépések nem feltétlenül igényelnek költséges és nagy technikai vagy infrastrukturális újításokat. Jelenleg a hatóságok online látóköre nagyobb lefedettségű, mint a kártyás fizetési lehetőséget biztosító üzletek köre. A több mint ötéves online pénztárgép jelenleg 213 ezer kasszából álló rendszert hozott létre, ami egyébként már az első kettő évben 190 milliárd forintos fehéredést¹⁹ hozott az államkasszájának. Mindemellett a POS terminálok száma 2019 második negyedévében a 147 ezret haladta meg. Hatékony lépést jelenthet, ha az online pénztárgépek mellé kötelezően biztosítani kellene az elektronikus fizetési lehetőséget, ezzel is megnyitva a nagyobb lehetőséget a készpénzhasználat mellőzésére, hiszen önmagában az online pénztárgép sem jelent garanciát a teljes átláthatóságra.

6 Jegyzetek

- ¹ MNB, A nemzetgazdaság pénzügyi számlái, <https://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/xii-a-nemzetgazdasag-penzugyi-szamlai-penzugyi-eszkozok-es-kotelezettssegek-allomanyai-es-tranzakcioi/teljes-koru-minden-szektorra-vonatkozo-penzugyi-szamlak/idosoros-tablak-szektoronkent-scv-keI>
- ² Eurostat, Financial balance sheets
- ³ zárszámadási törvénytervezet, XLII. fejezet, 3.1 https://www.parlament.hu/irom41/07556/adatok/01_mell.pdf
- ⁴ Eurostat, Tax wedge on labour costs
- ⁵ CASE (2019) Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2019 Final Report, 39.p., https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/vat-gap-full-report-2019_en.pdf
- ⁶ Semjén András & Tóth István János & Medgyesi Márton & Czibik Ágnes (2008) Adócsalás és korrupció – lakossági érintettség és elfogadottság, Műhelytanulmányok MT-DP – 2008/13, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, https://mtakti.hu/file/download/mtdp/MTDP_0813.pdf
http://old.mtakti.hu/file/download/ktik11/ktik11_14_lakossagi.pdf
- ⁷ MNB (2019) Fizetési Rendszer Jelentés, 13.p., <https://www.mnb.hu/letoltes/fizetesi-rendszer-jelentes-2019-hun-vegleges.pdf>
- ⁸ NAV (2014) NAV Évkönyv 2014, 17.p., http://nav.gov.hu/data/cms366367/NAV_evkonyv_2014.pdf
- ⁹ <https://magyarnemzet.hu/gazdasag/kapkodnak-a-kata-utan-a-vallalkozok-7084889/>
- ¹⁰ OECD (2019) Implementing Online Cash Registers: Benefits, Considerations and Guidance, 33.p. <http://www.oecd.org/tax/forum-on-tax-administration/publications-and-products/implementing-online-cash-registers-benefits-considerations-and-guidance.pdf>
- ¹¹ Lovasi Gábor & Szőke Katalin & Tóth G. Csaba & Ván Bálint (2019) Megugrott a kis cégek bejelentett forgalma az online pénztárgépektől, <https://www.mnb.hu/letoltes/megugrott-a-kis-cegek-bejelentett-forgalma-az-online-penztargetpektol.pdf>
- ¹² MNB (2016) Fizetési Rendszer jelentés, 16.p., <https://www.mnb.hu/letoltes/fizetesi-rendszer-jelentes-2016.pdf>
- ¹³ MNB (2019) Fizetési rendszer jelentés, 11.p., <https://www.mnb.hu/letoltes/fizetesi-rendszer-jelentes-2019-hun-vegleges.pdf>
- ¹⁴ PM (2017) Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, <http://www.kormany.hu/download/5/39/21000/P%C3%A9nz%C3%BCgyi%20tudatoss%C3%A1g%20fejleszt%C3%A9s%C3%A9nek%20strat%C3%A9gi%C3%A1ja.pdf>
- ¹⁵ PM (2019) Okosan a pénzzel c. konferencia, <https://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/penzugyekert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-penzugyi-tudatossag-fejlesztesenek-egyik-celja-az-ongondoskodas-osztonzese>
- ¹⁶ MNB (2018) Fizetési rendszer jelentés, 18.p. <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-fizetesi-rendszer-jelentes-2018-hun.pdf>
- ¹⁷ MNB (2011) Semmi sincs ingyen: A főbb magyar fizetési módok társadalmi költségének felmérése <https://www.mnb.hu/letoltes/mt93.pdf>
- ¹⁸ <https://www.vg.hu/penzugy/penzugyi-hirek/szazmilliardokat-sporolhatnak-az-e-fizetes-eloretoresevel-2-1467553/>
- ¹⁹ OECD (2019) Implementing Online Cash Registers: Benefits, Considerations and Guidance, 33.p. <http://www.oecd.org/tax/forum-on-tax-administration/publications-and-products/implementing-online-cash-registers-benefits-considerations-and-guidance.pdf>